

կարեւոր կարապետ ե պիտոպոսի՝ Հետեւեալ,
Նախադասութիւնը. Դիմէ ի կողման Դազմա-
նունեաց, այսինքն յագնն վիռացց. (որ
ի լուս. Կը կարգացուի “Վրացց”):

“Այսուցաց, տարբերակը յառաջ բերուած վկայթեան համաձայն ընթերունով՝ “վիսիացւոց, եւ այց, մասնկան փոխանակ զնելով՝ սեռական մասնիկը՝ կ'ունենանց Դիտիսիաց վարուց յիշատակարանին միակ հօրագատ ընթերցուածը՝ “Վիրիականն,»:

Հ. Ա. ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

Տ “Անդրքաղաքան” յաջագի վարուց սրբոյ Խելուրայ ասացեալ կարապետ Խախոնոպահ եւ վարդապետ Սամանց-ւ. Յաւելու ած Արարատի, Խելուրոց վարդապետ, 1897 (Ելք 230-336, 378-384, 456-463), էջ 458.

三

Digitized by srujanika@gmail.com

Այս բարը առաջին մագամ նորագիւտ
Անացորդաց մէջ գործ ածուած կը տեսնենք, որուն
վրայ առաջին ուշագրսութիւն գարձնող եղաւ
Հ. Աճառեան, անխոնչ եւ արդինաշառաց
հաստութ: Նշնին վրայ անդրդարձաւ յետոյ
Հ. Ա. Արդառեան (Հանդ. 1910, էջ 304—
305):

Հ. Անառեան, հետեւելով թօթանասնից իմաստին, կ'եղագակացնէր թէ «ոյդ գտնել, զօրանալ զօրութիւն ունենալ, կը նշանակէ ուրեմն «պատգարչելը, աւելցնելով միանդամյն թէ կը թալի իրանեան փոխառութիւն, բայց ոչ զանդէկ եւ ոչ ալ պարսկերնի մէջ կը քայ գտնել նման բառ մը» (Հանդ. 1908, էջ 199):

Հ. Ա. Վարդանեան "Երբայցի կամ Խօ-
թանասնից Թարգմանութեան հետ համեմատու-
թիւն մը անօգուտ նաեւ նպաստակառորդ է այս
աեղ, ի ըստ, վասն զի Նորպահիւրը թէ յիշեալ
ընագուեն եւ Թարգմանութենէն եւ թէ ասոր,
եւ արագ. եւ արար. Թարգմանութիւններէն զար-
մանով, կիրապով կը շեղ հոս. մինչ ասոնք
քէնէն մարտերա կ'ընթեանուն

"Եւ ոչ եւս գոյք զգութիւն Յերսաւ վամայ զամնայն աւալս Աբիայ։ Եւ եհար զնիք Ցէր եւ վախճանեաբ։"

Հայակեան Կ'ոնքեանու:

"Եւ ոչ կարաց դաստիճնեւ Յերոբ-
վամ, զի զամենայն աւուրս կենաց իւրց
Արհա գինի էր եւ Հայածէր զնաւ."

Եւ մի ուրիշ հայ թարգմանութեան (բրե-
ս մէջ գործածուած) "պատգահիկ" (paulatim)
ո ի թելադրութեամբ՝ "հանգչել, հանգար-
պ զոլեւ եւ գագար գտանել, կ'իմանց ա-
պա պատասխան կ'ըսէ, որով, կ'ըսէ, նախադասութիւնն
ալ ըն-
ցիկ իմաստ կ'առնե եւ համեմատութիւն
ունան հայ պատիստիք բառը "իբրև հանգս-
տ

ՄԵԿ երկու գտնարդիւն կը տեսնեմ
անհական չօր կարծիքը ընդունելու. նախ որ
ոդարդին եւ զատկուելին մեջ կցած վե-
րեբրդիւնը ճշգուած եւ հաստատուած չէ,
յոյ ի ձայնական նմանութենէ ուրիշ մերձաւո-
ւ առար մը չի նշարաւորիք: Պատկրակութիւններն ալ-
իկանին վերըսուած չէ, որչափ գիտեմ: Իրաւ-
ագարսիկ կը նշէմ եւ Է ինչ անտարակայս, բայց
ինչպէս կը ասարալուծուի, կարծեմ յայ-

Երկրորդ, այն կարծիքը թէ Նորագիւար միւս բոլոր թարգմանութիւններն այ կէտին մէջ կը շեղի, մեզ իստու կը թօսի, ոչ թէ զարմանալի: Եթէ իրաւ և որ միեւնցն ձեռքերէ եղած են երկու թարգմանութիւններն ալ, եւ ամենայն ին կը հաւասուի թէ, այս, ուրեմն ի՞նչ պէս կը լինի որ մէկուն մէջ մէկ տեսակ, մէկայն մէջ ուրիշ տեսակ ըմբռումով վարուած են: Նմէ ըստի որ զինակաց տարրերութիւնն է պատճառը, սակայն զիտենք միւս կողմէն որ այս Նորագիւատէն զատ մնացած թարգմանութեանց բոլոր ժամանական եւ ժամանական նոյն ժամբը յայտնած են ինչ որ Եւթանասնից մէջ կը տեսնենք: Յարգերի Հայրը իւր բացատրութեան մէջ դրէնին ժամանական, ըստած էր զօր աչքէ վրեպեցնել չեմ ուզեր: Եթէ արդարեւ ուրիշ թարգմանութիւններ մը ապացուցուի որ Նորագիւատան պէս "դուռ զադարու իմաստով առաւ լինի, ինդիրը կը փոխուի եւ հաւանականութիւնը գրեթէ ստուգութեան կը մերձնայ: Բայց յայն վայր պէտք է պահպանողականին մէջ մնաւ եւ համաձայնութեան փոքր մ'ընկը Թարգմանութեանց մէջ: Փոքր որ կը ըստեմ, գիտական միջն եւ իրթին վերլուծութեանց տանելու չէ միտքը, ինդիրը այնչափ ալ մուտք եւ կնոռու չերպւար ինձ, աշխարհիկ, ըստանի եւ դիւրիմաց պարզ թարգմանութիւն մը բաւական է կարծեմ թարգմանութեան բռն միտքը եւ ոգին տալու:

Ի՞նչ կըսէ Եւթանասնիցը.

"Եւ ոչ եւս դոյր զօրութիւն Յերորու վայր զամենայն աւուր Արիայ: "

Ես աս նախադասութիւնը Կիմանամ:

Քանի ողի էր Արիա, այլ եւս չեր համարձակիր Յերորուվամ (անոր հետ պատերամի ելլելու կամ չափուելու): Այսիմքն այնչափ աչքը վախցուցած էր Արիա, շարունակ եւեւեւ իշխալով եւ յալթութիւն յաղթութեան վրայ կանգնելով որ Յերորուվամ աչք չէր կրնար բանալ, չեր կրնար իսլքը դլուիր ժողվել կամ բաւական զօրաւոր բանակ մը կազմել, դէմ դնելու թշնամոյն:

Դժուար է ուրիշ կերպ իմանալ, հետեւելով գրուածքն ոգւցն եւ իմաստին: Նոր թարգմանութիւններն, գոյզ եւ անգ. Էն զատ ձեռքիս տակ շրմիմ, ուր Գոյզը կըսէ:

"Et Jéroboam n'eut plus de force pendant le temps d'Abija."

Անգլ. շատ աւելի բացայայտ է եւ

Տիշդ հոգւցն մէջը կը թափանցէ ինդրոյն ըսելով.

"Neither did Jeroboam recover strength again in the days of Abijah."

Այդ հետու զոր ստորագծեցի շատ նշանակալից է եւ գրեթէ բանալին է ինդրոյն: Յ. պիր տահար քենարնի թօփլայամատը, քենտինի պոլամատը. այս է պարզ թուրքերէնը անգղիականին:

Տիշնենք հիմա թէ նոյն իմաստը հանել կարենի է Նորագիւատէն: — Այսի համարեւալու, բայց մի այլ եւ աւելի պատշաճ մէկնութիւն մը գտնելով զատկանելին, եւ այս է որ պիտի առաջարկեմ են:

Հ. Ամ. ին միտքը եկած չէ պհա. թականը որ ինչպէս յայտնի էր, ոտ որ օրինար զայտուր տուած է մեզ բայց այս գեպքին մէջ փոխանակ ընդունուած եւ ստորական դարձած "պայքարը որ դուածելու, հիմ ձեւը պահուած է, մի քիչ տարրեր աւղագործեամբ: Այսպիսի առաջնութիւններուն այնչափ շատ կը հանդիպինք որ չեմ կրնար բացառութիւն համարել զայտուր էլու: Հարիկ է յիշել զոտինը, ոտիւիր, բայթը որք միեւնայն իմաստը կը յայտնեն, ուսուօթնորով զանազանել եւ միեւնայն բառն են: Նոյն չեն յայց եւ նորու, ուստ եւ հոսու, հոյ եւ կեր, յասունի եւ յովնանի, յան եւ յօն, բայ եւ փայ, իսկ եւ կող եւ եւ եւ եւ իսկ (կափուացնեմ, խափուանեմ) եւ ծայց եւ ուոյ եւ ուոյ եւ ուոյ, նոյնպէս եւ իոյէ եւ ուոյ եւ ուոյ, եւ փորդիչ, փոփոչէ, փուղչէ, իուղչէ եւ այլ շասեր որց վրայ շատոնց ոշաշրութիւն դարձուցած, հաւաքած եւ գասաւորած եմ:

Կրնակը ուրեմն, յենով լինուուն փոխառական պահանջնին եւ ընծայած օրինակներուն վրայ, ընդունիլ աներկմատար թէ զայտուրնելը պարզպէս զատկուել կամ զատկուել է հոս, զայտուրնել իմաստով: Ասով այլ եւս հարկ չի մարտարաձյանութիւն տեսնելու թարգմանութեանց մէջ եւ տարրեր իմաստներ փնտուելու: Թարգմանենք հիմա Նորագիւատն ալ, ի՞նչ կըսէ:

"Եւ ոչ կարաց զատկուել Յերորուվամ, զի զամենայն աւուր կինաց իւրոց Արիա զինի էր եւ հալածէր զնա:

Պարզ թուրքերէնով — Յ. պիր տահար պաշ քալուցրամատը, չուկի Արիա եպքասնը պարագանըշը: Կամ մեր պարզ աշխարհարարով.

Յ. այնպէս եւեւեւ ինկան (իմա աչքը վախցուցած) էր Յ. ին որ, քանի Ա. ողի էր, Յ.

այլ եւս չեր համարձակեր անոր դեմ պատեռ բազմի եղելու։

բառը պահաւ համարձակը մի ուրիշ պատճառ ալ ունի՞մ։ Դիմած եմ որ նոր ին մէջ աւելի պհանք բառեր եւ ոմեր կան քան եւթի մէջ։ Յիշենք մի քանին։

Նոր. նոթ.

Դարձագոն (ճրան), գաւ գրեթե մըս քանոպան բացես։

Աստատան. Կայեան (Բ. Ա. լ. 13, 22-ր, 23)։

Հըսվարտակ. Թուշթ (Բ. Ա. լ. 17-ը)։

Ընծայս դահաման։ Ընծայս (Ա. 28)։

Ապեկարեց. Վասնեցայ (պ. 23)։

Մեհան. Տան Աստանեց (Ա. 4, 10-ը, ժգ. 8)։

Կար. Բան (Ա. լ. 21)։

Դահամանակ. Ընծայս, պատապադ (Բ. ժգ. 11-ը, ը. 23)։

Լամակարեալ Ծեռան։ Յանքեալ Ք Տը։

Աշխարհամոր առնել (ոչ Հ. Բան (Ա. կ. 24-ը, բար, amar, hamar)։ Իշու (իշու)։

Առ ի վեր զառեւր քո Զգեն զառը քո (Ա. յ. 4-ը, ժ. 11)։

Որ սուներ ի վեր կարեւ Որ գեհեն սուներ (Ա. առաւը)։ բա. 5)։

Կրինութիւնք որ պհան գրեթե յատուկ ոճն է։

Ամեներին որքան ընտիր ըն- Ամեներին ընտիր ի դրսւս սիր դարձագոն դրանցն։ (Ա. թ. 22)։

Աստատան աստատան։ Կայեան։ Եւ տոներ անդ բացին Եւ տոր իւր սեղան յա- մենայ անկիւն Երու- հեան հրուսակիւմ։ սանք (Բ. թ. 24)։

Ի բազար 'բազար Եւ Ի բազար ամարո (Բ. յանձնու ամարո։ ժգ. 19)։

Եւ արար տուն տուն Եւ բազար... Եւ գեղ... շտեմարման շտե- ... Եւ կայան... Եւ մարման... Եւ տորա- գան համբ (Բ. լ. 28)։ տան աստատան Եւ կայեան կայեան...։

Կը թողում յիշել ասացուածոց մէջ եղած շայլ ճախութիւնը որ Ն. ին մէջ կը նշարուի որ զուտ արեւելեայ է Եւ պարսիկ ճուռամարա- նութիւնը կը յիշեցնէ, եթէ ասորականի բառ առ բառը չէ։ օր։

Նոր. նոթ.

Եւ բերին մատին եղին Եւ տարան ի ներք զառ- զառապահն։ պանակն։

Պատրաստեցան կամեցան Եցին գէմ յանդիման Ֆակտուցան համարան. (Ա. ժթ. 10)։ կեցան։

Ի պարզեալ որբեալ զտեալ Ի մաքուր պղնեալ (Բ. գ. պղնեալ)։

Քաջակարացարուք, պինդ Զօրացարուք եւ քաջ լի- կոցեր, զորացարուք, մի բուք, մի երիւնիք (Բ. երիւնիք, մի զանգեւաւք, լր. 7)։ մի զարհութեւ։

Եւ այլ շատեր։

Արեւմն ոչ ատրագեպ էր Եւ ոչ ատրօրի- նակ որ դորիսին պահաւական բառ մըն ալ գործածուեր օքր իմաստը կը պահանջէր "պայ- քարել, պատերազմել, համարձակել, Եւ այլ այսպիսի նշանակիչներ։

Նի-Երիք. 16 Մարտ 1912:

Բ. Թիրններնեան

Ց

ՍԱՑԵՆԱԳՐՈՒԿԱՆ

ՑՈՒՑԱԿ ՀԱՑԵԲԻՆ ՁԵՌԱԳՐԱՑ
ՆՈՐ-ԲՍՑԱԶԷՀՑԻ

Ցուցակ Ձեռագրաց Ռ. Աստուածածիկ մայր նկն դցալոյն։
(Հ-ը-ա-ն-յ-ս-թ-ի-ն-)

28.

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

Թցնկ = 1716.

ԹՈՂՆՂԹՐ 306:— ՄԵԾՈՂԹԻԽՆ 20×16×6 ս.մ.
ԿՈՂՈՂԹԻԽՆ՝ երկին, երաբանչւոց՝ 14×4 ս.մ.: —
Դիմ բուղողիր, թմար սեւ, փնտագետը, սկզնա-
տառնին ու սկզնատառնին ովկեօծ, կարմիր, կապ-
տանաւ և առնշանուն: Ծոկ 24: — Նորմ Թուզթ: —
ԿԱԶՄՄ Կաշեպատ տախուակ. երելու կողերն փայ
զամաւած ևն մի արծաթեայ հասու տախուակ. առա-
նին փայ զամուած է նախնութիւն, նախուակներ,
միջակ, ափին, արձիւ, արեգակ և լուսն, վերին
կողին փայ Մար Աստուածածին, նրեշտակներ, լորս
անիւններ արձիւ, ափին, փեշապ և նորշուակ. այս
պորը ուկեցուած: — ՄԱԳԱՎԱՄԹԵԱՑ ՊԱՀԱՆԱՑ
շոնի: — ՀԱԳԱՎԱՄԹԵԱՑ Մոր և մաքուր: — ԴԱՑԱՐ
ՓՈՂՂԹ էլ լա-բ, 7ա-բ, 8ը-9ա, 10ար, 11ը-12ա,
13ար, 14ը-15ա, 16ար, 17ը-18ա, 19ար, 29ը-21ա,
22ար, 23ը-24ա, 26ար, 26ը-27ա, 28ար, 29ը-30ա,
31ար, 32ը-33ա, 34ար, 35ը-36ա, 37ար, 38ը-39ա,
40ար, 41ը-42ա, 43ար, 46ը-47ա, 48ար, 117ար,
165ա, 166ար, 213ար, 244ար, 303ա-306ա: Բոլոր Ք-
Կանակուած թերթեր պատկեներու պահպատութեան
համար աղուուց կարմիր թղթեր են: — ՀՈՒԱԾԱՑ-
ՋԱՐԴԵՐՆ ու մեծափեատ պատկեները կիսու շամ ներ,
մաշկաւոր եւ յալող. էլ 6ը-29ա զրուած են 16 մեծա-
թու մարտանաւ պատկեներ, էլ 30ը-44ա զեն-
զարու կամաները, էլ 47ը, 116ը, 165ը, 243ը լորս
աւելացածաց մեծալիր պատկեները: — ԳԻՇԾ Եւ
ԺԱՂԱՐԾ նշելիւ երթ, Տէ՛ր Յարութիւն, տեղ՝ Նորմի
կոսօւկ բաղացը. Թուկական՝ Թցնկ = 1716: